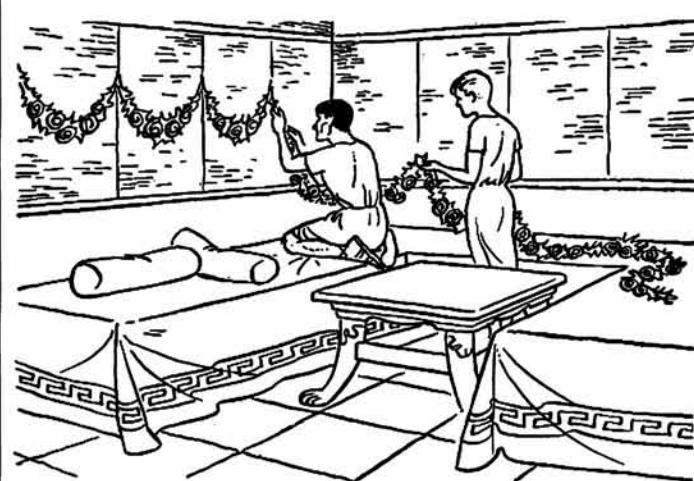
triclinium
-ī n

CONVIVIVM

revertī -tissee/-sum esse
balneum -ī n = locus ubi
corpus lavātur

hospes -itis m

re-cipere -iō = accipere,
admittere
in-exspectātus -a -um
= nōn expectātus

cēna -ae f

circiter *adv* < circum:
c. IX = plūs minus IX
[±9]

tardus -a -um = quī ad
tempus nōn venit
diū = per longum
tempus

induere -uisse -ūtum;
indūtus = vestitus

Ex agrīs reversus Iūlius continuō balneum petit, atque I
prīmum aquā calidā, tum frīgidā lavātur. Dum ille post
balneum vestem novam induit, Cornēlius et Orontēs,
amicī et hospitēs eius, cum uxōribus Fabiā et Paulā
adveniunt. (Hospitēs sunt amicī quōrum alter alterum 5
semper bene recipit domum suam, etiam sī inexpectā-
tus venit.)

Hodiē autem hospitēs Iūlii exspectātī veniunt, nam 10
Iūlius eōs vocāvit ad cēnam. (Cēna est cibus quem Rō-
mānī circiter hōrā nōnā vel decimā sūmunt.)

Aemilia ātrium intrāns hospitēs salūtat et marītum
suum tardum excūsat: “Iūlius tardē ex agrīs revertit
hodiē, quod nimis diū ambulāvit. Ergō nōndum exiit ē
balneō. Sed brevī lautus erit.”

Tum Iūlius lautus et novā veste indūtus intrat et amī- 15

cōs salvēre iubet: "Salvēte, amīci! Gaudeō vōs omnēs iam adesse. Quam ob rem tam rārō tē videō, mī Cor nēli?"

Cornēlius: "Nōnnumquam tē vīsere voluī, nec prius 20 urbem relinquere potuī prae multīs et magnīs negōtiīs meīs. Nunc dēmum, postquam herī ad vīllam Tūsculānam rediī, paulum requiēscere possum et amīcōs vīsere. Post tanta negōtia magis quam umquam otiō fruor."

Iūlius: "Tūne quoque Rōmā venīs, Orontēs?"
25 Orontēs: "Nūper longum iter fēcī in Graeciam. Īdibus Māiīs dēmum ex itinere Rōmam revertī, unde hodiē veniō."

Iūlius: "Ergō vōs mihi aliquid dē rēbus urbānīs novissimīs nūntiābitis."
30 Cornēlius: "Et tū nōs docēbis dē rēbus rūsticīs, ut agricola studiōsus et diligēns."

Iūlius frontem contrahit et "Agricola" inquit "ipse nōn sum, sed multīs agricolīs praesum ac diligenter cūrō ut colōnī agrōs meōs bene colant."
35 Orontēs, quī vītā rūsticā nōn fruitur, "Prūdenter facis" inquit "quod agrōs ipse nōn colis. Sī necesse est in agrīs labōrāre, vīta rūstica nōn iūcunda, sed molesta est. Ego numquam īstrūmentō rūsticō ūsus sum."

II Iūlius: "Dē rēbus rūsticīs et urbānīs colloquēmur in-40 ter cēnam. Prīmum omnium cēnābimus. Sex hōrae iam sunt cum cibum nōn sūmpsi. Venter mihi contrahitur propter famem."

salvēre iubēre = salūtare

vīsere = vīsum īre

dēmum = dēnique,
tandem
Tūsculānus -a -um
< Tūsculum
re-quīēscere
frui (+ abl) = dēlectāri

iter itineris n < īre

Iūlius
frontem
contrahit

nūntiāre (< nūntius)
= (verba) afferre

diligēns -entis
↔ neglegēns
con-trahere
prae-esse (+ dat) = do-
minus esse, imperāre
-ēns -entis, adv -enter
(< -ent|iter): diligēns,
adv diligenter; prūdens,
adv prūdenter

iūcundus -a -um = quī
dēlectat
molestus -a -um
↔ iūcundus
ūti ūsus esse
cēnāre = cēnam sūmere

famēs -is f

pos-sim

carēre -uisse

situs -is f, acc -im,
abl -i
paulis-per ↔ diūequidem = ego quidem
bonum -i n (↔ malum)
= bona rēsper-ferre = ferre (ūsque
ad finem), diū patī
ē-ligere -lēgisse -lēctumcucus
-i mcoquere coxisse coctum
ex-ōrnāre = īrnāreparāre = parātum facere
culina -ae f = locus ubi
cibus coquitur
minister -trī m

Cornēlius: "Sex hōrae nihil est. Homō sex diēs cibō carēre potest, nec tamen fame moritur."

Iūlius: "Dubitō num ego tam diū famem ferre pos- 45 sim. Sex hōrās cibō caruisse iam molestum est. Magnum malum est famēs."

Cornēlius: "Id nōn negō, sed multō molestior est si-
tis. Sine cibō diū vīvere possumus, sine aquā paulisper
tantum." 50

Orontēs rīdēns "Equidem" inquit "sine aquā iūcundē
vīvere possum, sine vīnō nōn item! Magnum bonum est
vīnum."

Cornēlius: "Nēmō negat vīnum aquā iūcundius esse,
sed tamen aquam bibere mālō quam sitim patī. Num tū 55
sitim perferre māvis quam aquam bibere?"

Orontēs: "Melius quidem est aquam bibere quam siti
perīre. Ex malīs minimum ēligere oportet. Nec vērō
iūcundē vīnō nisi cotīdiē bonō vīnō fruor. Vīnum vīta
est." 60

Cornēlius: "Nōn vīvimus, ut bibāmus, sed bibimus,
ut vīvāmus."

Hīc Aemilia "Necesse est" inquit "paulisper famem
et sitim ferre, dum cibus coquitur et triclinium ex-
ōrnātur." 65

(Servus cuius negōtium est cibum coquere atque cē-
nam parāre in culīnā, cucus appellātur. Aliī servī, minis-
trī qui vocantur, cibum parātum ē cūlinā in triclinium
portant. In tricliniō sunt trēs lectī, lectus summus, me-

70 dius, īmus, et mēnsa in mediō. Ante convīvium triclinium flōribus exōrnātur et vestis pretiōsa super lectōs sternitur. Neque enim sedentēs cēnāt Rōmānī, sed in lectīs cubantēs. Quot convīvae in singulīs lectīs accubant? In singulīs lectīs aut singulī aut bīnī aut ternī
 75 convīvae accubāre solent. Cum igitur paucissimī sunt convīvae, nōn pauciōrēs sunt quam trēs, cum plūrimī, nōn plūrēs quam novem — nam ter ternī sunt novem.)

Iūlius: "Hōra decima est. Cēnam iam p̄idem parātam esse oportuit! Nimis tardus est iste cocus!"

80 Aemilia: "Tuumne hoc negōtium est an meum? Uter nostrum in culīnā praeest? Nōndum hōra decima est. Patienter exspectā, dum servī lectōs sternunt. Cēnābimus cum p̄imum cocus cēnam parāverit et servī triclinium ūrnāverint. Brevī cēna parāta et triclinium ūrnā-
 85 tum erit."

III Tandem puer 'cēnam parātam esse' nūntiat. "Triclinium intrēmus!" inquit Iūlius, atque convīvae laetī triclinium flōribus exōrnātum et veste pulcherrimā strātum intrant. Rosae et līlia et alia multa flōrum genera in
 90 mēnsā sparsa sunt inter vāsa et pōcula argentea; nec enim quidquam nisi argentum mēnsam decet virī nōbīlis. (Argentum quidem minōris pretiī est quam aurum, nec vērō quisquam ex vāsīs aureīs cēnat nisi hominēs dīvitissimī atque glōriōsī, ut rēgēs Orientis.)

95 Iūlius, dominus convīviī, cum Aemiliā in lectō mediō accumbit; in aliīs duōbus lectīs bīnī convīvae accum-

īmus -a -um = īfīmus
 medium -ī n = medius
 locus
 convīvium -ī n = cēna
 quae amīcīs datur
 sternere strāvisse strātum
 convīva -ae m/f = quī/
 quae in convīviō adest
 ac-cubāre = ad mēnsam
 cubāre
 singulī -ae -a = I et I...
 bīnī -ae -a = II et II...
 ternī -ae -a = III et III...

ter ternī = 3×3

p̄idem = multō ante
 tardus ↔ celer

lectum sternere = vestem
 super lectum sternere

vāsa
argentea

puer = servus
 intrēmus! = quīn
 intrāmus?

genus -eris n
 vās vāsis n; pl vāsa -ōrum
 argenteus -a -um = ex
 argentō factus
 argentum -ī n: ex argentō
 fiunt dēnāriī

glōriōsus -a -um = nimis
 glōriae cupidus

ac-cumbere = accuban-
 tem sē pōnere

holus -eris *n* = herba
quam edunt hominēs

placere (+ dat) = iūcundus esse
carō carnis /
acūtus -a -um: (culter)
a. = qui bene secat

sānē = certē

sāl salis *m*
carnī : in carnem
a-spergere < ad + spar gere
cibum sale aspergere =
cibō salem aspergere

calida -ae *f* = aqua calida
fundere fūdisse fūsum
merus -a -um: (vīnum)
merum = vīnum sine
aquā
miscēre -uisse mixtum

pōtāre = bibere

liberāre = liberum facere

bibāmus! = quin bibimus?

Falernus -a -um

bunt: Cornēlius et Fabia in lectō summō ad sinistram Iūlii, Orontēs et Paula ad dextram Aemiliae in lectō īmō. Tum dēmum incipit cēna.

Prīnum ūva convīvis appōnuntur; deinde piscēs cum 100
holeribus; sequitur caput cēnae: porcus quem Iūlius
ipse ē grege ēlēgit; postrēmō mēnsa secunda: nucēs,
ūvae, varia genera mālōrum. Cibus optimus est atque
convīvis placet, māximē vērō laudātur carō porci, quam
minister cultrō acūtō secat convīvis spectantibus. 105

“Haec carō valdē mihi placet” inquit Fabia cum prī-
num carnem gustāvit, “Cucus iste sānē negōtium suum
scit.”

“Ego cocum nōn laudō” inquit Orontēs et salem carnī
aspergit, “quī sale nōn ūtitur! Optima quidem est carō,
sed sale caret.” Orontēs cibum sale aspergere solet, ut
sitim augeat! (Sāl est māteria alba quae in marī et sub
terrā invenītur.)

Iam ministrī vīnum et calidam in pōcula fundunt.
Rōmānī vīnum cum aquā miscent neque vīnum merum 115
bibere solent. Sōlus Orontēs, cui nōn placet vīnum mix-
tum, merum pōtat, sed is Graecus est atque libertīnus.
(Libertīnus est quī servus fuit et libertātus est; in lectō
īmō accubant libertīni.)

Iūlius pōculum tollēns “Ergō bibāmus!” inquit, “Hoc 120
vīnum factum est ex optimis ūvīs meārum vīneārum.
Nec vīnum meum pēius esse mihi vidētur quam vīnum
illud Falernum quod vīnum Italiae optimum habētur.”

(*Falernum est vīnum ex agrō Falernō, regiōne Campā-niae.*)

125 Statim Cornēlius “Sānē optimum” inquit “vīnum est tuum, etiam melius quam Falernum”, itemque Fabia “Sānē ita est” inquit, nam ea omnibus dē rēbus idem sentit quod marītus.

130 At Paula vīnum gustāns “Hoc vīnum” inquit “nimis acerbum est: ōs mihi contrahitur. Ego vīnum dulce amō; semper mel vīnō misceō.” Statim minister mel apportat, quod Paula in pōculum suum fundit. (Mel est quod apēs ex flōribus quaerunt; nihil melle dulcius est.)

135 Iūlius: “Idem nōn omnibus placet. Sed quidnam tū sentīs, Orontēs? Utrum vīnī genus melius esse tibi vidētur, Falernum an Albānum?”

“Equidem” inquit Orontēs “sententiam meam nōn ante dīcam quam utrumque gustāverō.”

140 Ad hoc Iūlius “Rēctē mē monēs” inquit “ūnum vīnī genus parum esse in bonā mēnsā. Profectō utrumque gustābis. Age, puer, prōfer Falernum quod optimum habeō! Tum dēmum hoc vīnum cum illō comparāre poterimus, cum utrumque gustāverimus. Ergō pōcula 145 exhauste, amicī! Cum prīnum meum vīnum pōtāveritis, Falernum pōtābitis!”

Pōculum Orontis prīnum Falernō complētur, nam is iam pīdem pōculum suum exhausit. Deinde ministri Falernum in cētera pōcula fundunt. Omnes, postquam 150 vīnum gustāverunt, idem sentiunt: vīnum Falernum

Falernum -ī n = vīnum
F.
ager = terra, regiō

acerbus -a -um
↔ dulcis -e
mel mellis n
vīnō (dat) : in vīnum
ap-portāre < ad-portāre

sententia mea = id quod
sentiō
ante ... quam = ante-
quam

prō-ferre = prōmere

ex-haurīre -sisse -stum
↔ implēre

com-plēre = implēre

inter sē aspiciunt = alter
alterum aspicit

multō melius esse vīnō Albānō! Cornēlius et Orontēs inter sē aspiciunt. Neuter eōrum sententiam suam aper-
tē dīcere audet.

Tum Orontēs sīc incipit: “Nesciō equidem utrum melius sit. Dulcius quidem est Falernum, nec vērō 155 tuum vīnum nimis acerbum esse cēnseō...”

At Cornēlius prūdenter “Utrumque” inquit “aequē bonum est. Neutrum melius esse mihi vidētur.”

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

160

Futūrum perfectum

[A] Āctīvum.

pugnāverit

Dux mīlitem laudābit, sī fortiter pugnāverit.

-erit

‘Laudābit’ tempus futūrum est. ‘Pugnāverit’ est tempus futūrum perfectum. Futūrum perfectum dēsinit in -erit (pers. III sing.), quod ad īfīnītūrum perfectū sine -isse ad-
icitur.

[1] recitāv|er|ō
recitāv|er|i:s
recitāv|er|i:t
recitāv|er|i:mus
recitāv|er|i:ti:s
recitāv|er|i:nt

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pāru|erit; [3] scrips|erit; [4]
audīv|erit.

[2] pāru|er|ō
pāru|er|i:s
pāru|er|i:t
pāru|er|i:mus
pāru|er|i:ti:s
pāru|er|i:nt

Discipulus laudābitur sī magistrō pāruerit et industrius fue- 170 rit: sī rēctē scripserit, bene recitāverit et attentē audīverit.

[3] scrips|er|ō
scrips|er|i:s
scrips|er|i:t
scrips|er|i:mus
scrips|er|i:ti:s
scrips|er|i:nt

Magister: “Tē laudābō sī mihi pārueris et industrius fueris.”

Discipulus: “Quid mihi faciēs sī piger fuerō nec tibi pāruerō?”

[4] audīv|er|ō
audīv|er|i:s
audīv|er|i:t
audīv|er|i:mus
audīv|er|i:ti:s
audīv|er|i:nt

Magister: “Sī prāvē scripseris et male recitāveris nec attentē audīveris, tē verberābō!” Discipulus: “Ergō mē laudābis sī 175 rēctē scripserō, bene recitāverō et attentē audīverō.”

Discipulī laudābuntur sī magistrō pāruerint et industriī fue-
rint: sī rēctē scripserint, bene recitāverint et attentē audīverint.

Magister: “Vōs laudābō sī mihi pārueritis et industriī fueri-
tis.” Discipulī: “Quid nōbīs faciēs sī pigrī fuerimus nec tibi 180 pāruerimus?” Magister: “Sī prāvē scripseritis et male recitāve-

ritis nec attentē audīveritis, vōs verberābō!" Discipulī: "Ergō nōs laudābis sī rēctē scripserimus, bene recitāverimus et attentē audīverimus."

185 *Singulāris* *Plūrālis*

<i>Persōna p̄ima</i>	-erō	-erimus
<i>Persōna secunda</i>	-eris	-eritis
<i>Persōna tertia</i>	-erit	-erint

[B] Passīvum.

190 Pater gaudēbit sī filius ā magistrō laudātus erit (= sī magister filium laudāverit).

Pater gaudēbit sī filii ā magistrō laudātī erunt (= sī magister filiōs laudāverit).

195 Pater: "Gaudēbō, fili mī, sī laudātus eris." Filius: "Quid mihi dabis sī laudātus erō?"

Pater: "Gaudēbō, filii meī, sī laudātī eritis." Filii: "Quid nōbīs dabis sī laudātī erimus?"

Singulāris *Plūrālis*

<i>Persōna p̄ima</i>	laudātus erō	laudātī erimus
<i>Persōna secunda</i>	laudātus eris	laudātī eritis
<i>Persōna tertia</i>	laudātus erit	laudātī erunt

<i>fu er ō</i>	<i>fu er imus</i>
<i>fu er i s</i>	<i>fu er i tis</i>
<i>fu er i t</i>	<i>fu er i nt</i>

-er ō	-er imus
-er i s	-er i tis
-er i t	-er i nt

laudātī us erit

laudātī erunt

-tus	erō	-tī	erimus
-ta	eris	-tae	eritis
	erit		erunt
-tum	erit	-ta	erunt

laudātī us erō
laudātī us eris
laudātī us erit
laudātī erimus
laudātī eritis
laudātī erunt

Vocabula nova:

balneum
hospes
cēna
iter
famēs
sitis
bonum
triclinium
culīna
cocus
minister
medium
convīvium
convīva
genus
vās
argentum
holus
nux
carō
sāl
calida

PENSVM A

Syra: "Iam dormī, Quinte! Cum bene dormīv-, valēbis."

Quīntus: "Nōn dormiam antequam tū mihi fābulam nārrāv-.

Cum fābulam audīv-, bene dormiam. Cum bene dormīv-, brevī sānus erō, nisi medicus mē necāv-!"

Patria salva erit sī mīlitēs nostrī fortiter pugnāv-. Dux: "Nisi vōs fortiter pugnāv-, mīlitēs, hostēs castra nostra ex-pugnābunt." Mīlitēs: "Num quid nōbīs dabitur, sī fortiter pugnāv-?"

Verba: induere -isse -um; ēligere -isse -um; coquere -isse -um; sternere -isse -um; fundere -isse -um; miscēre -isse -um; exhaustire -isse -um; revertī -isse/-um esse; ūtū -um esse.

merum
 libertinus
 mel
 inexpectatus
 tardus
 diligens
 iucundus
 molestus
 imus
 argenteus
 gloriōsus
 acutus
 merus
 acerbus
 dulcis
 recipere
 salvare iubere
 viscere
 requiescere
 frui
 nuntiare
 contrahere
 praeesse
 cēnare
 perferre
 eligere
 coquere
 exornare
 parare
 sternere
 accubare
 accumbere
 placere
 gustare
 aspergere
 fundere
 miscere
 potare
 liberare
 apportare
 proferre
 exhaustire
 complere
 singuli
 bini
 terni
 circiter
 diū
 paulisper
 dēmum
 pridem
 equidem
 sānē

PENSVM B

Iūlius Cornēlium et Orontem, amicōs et — suōs, cum uxōribus ad — vocāvit. Cum hospitēs veniunt, Iūlius in — lavātur. Aemilia eōs — iubet [= salūtā] et maritūm suum — excūsat. Cornēlius ad vīllam suam reversus ōtiō —. Orontēs, quī ex longō — revertit, vītam rūsticam nōn —, sed — esse cēset. Hospitēs in ātriō exspectant, dum cibus —. Servus quī in — cibum coquit, — appellātur. In — sunt trēs lectū: lectus summus, medius, —; in singulīs lectūs — aut — aut ternī — accubant. Rōmānī in lectūs cubantēs —.

Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ —. In mēnsā sunt — et pōcula ex — facta. Cibus omnibus —, māximē autem — laudātur. — [= servī] vīnum in pōcula —. Orontēs vīnum merum — [= bibit], cēterī convīvae aquam vīnō —.

Sine cibō homō — vivere potest, sine aquā — tantum. — mala rēs est, sed multō pēior est —. Ex malis minimum — oportet.

PENSVM C

Quī sunt Cornēlius et Orontēs?
 Ubi est Iūlius cum hospitēs adveniunt?
 Quid est balneum?
 Nōnne iucunda est vīta rūstica?
 Quid est cocī negōtium?
 Num Rōmānī in sellīs sedentēs cēnant?
 Quot lectū sunt in tricliniō?
 Quot convīvae in singulīs lectūs accubant?
 Ex quā māteriā pōcula et vāsa facta sunt?
 Tūne vīnum aquā calidā mixtum bibis?